

AVROTROS VRIJDAG CONCERT

vrijdag 18 november, 20.15 uur (eindtijd ca. 21.45 uur)
inleiding Bart de Graaf 19.30 uur
serie AVROTROS Klassiek 1 / Radio Filharmonisch Orkest
TivoliVredenburg Grote Zaal, Utrecht

CONNESSEON & BEETHOVEN 9

Radio Filharmonisch Orkest
Groot Omroepkoor
Krzysztof Urbański, dirigent
Klaas-Jan de Groot, koordirigent

Simona Šaturová, sopraan
Esther Kuiper, mezzosopraan
Maximilian Schmitt, tenor
Markus Marquardt, bas

concert
zonder pauze

Guillaume Connesson *1970

Heiterkeit (2021; Nederlandse première)
cantate voor koor en orkest

Ludwig van Beethoven 1770-1827

Symfonie nr. 9 in d opus 125 (1824)

Allegro ma non troppo, un poco maestoso

Molto vivace

Adagio molto e cantabile

Finale: Presto-‘O Freunde, nicht diese Töne’-Allegro assai. ‘Ode an die Freude’

Dit concert is live te beluisteren via NPO Radio 4, zie ook de website

► www.nporadio4.nl/live. Presentatie: Willem de Vries

Beethoven 9 wordt op 20 november om 11.00 uur ook uitgevoerd in het Zondagochtend Concert in het Concertgebouw in Amsterdam.

ODE AAN DE VREUGDE

Ludwig van Beethovens *Negende symfonie* met haar beroemde slotkoor 'Ode an die Freude' en Guillaume Connessons cantate *Heiterkeit* vullen elkaar goed aan. In die zin dat Connesson daar begint waar Beethoven ophoudt, namelijk met een boodschap van vreugde. En ook dat hij het koor niet pas aan het eind laat optreden, zoals Beethoven. Twee iconen van de klassieke Duitse dichtkunst leverden de teksten voor de droom of utopie van een ideale wereld, Friedrich Schiller bij Beethoven en Friedrich Hölderlin bij Connesson.

Connesson: Heiterkeit

In het oeuvre van Guillaume Connesson nemen koorwerken een belangrijke plaats in. Van deze Franse componist waren al meerdere werken in het Vrijdagconcert te horen. Vandaag beleeft zijn cantate *Heiterkeit* haar Nederlandse première. Connesson is opgegroeid in de Loire-streek, in Boulogne-Billancourt, en studeerde naast piano ook muziektheorie en orkest- en koordirectie. Tegenwoordig is hij werkzaam als docent orkestratie aan het Conservatoire National d'Aubervilliers-la Courneuve. Zijn muziek laat zich moeilijk op een bepaalde stijl vastleggen – de invloeden reiken van Couperin, via Wagner, Debussy en Messiaen tot aan de minimal music van Steve Reich, techno en funk à la James Brown. Maar er zijn overeenkomsten: de componist put zijn inspiratie bijna altijd uit programmatische ideeën en/of teksten als uitgangspunt en bron van muzikale ontwikkelingen.

De cantate *Heiterkeit* voor koor en orkest is gebaseerd op vier gedichten van Friedrich Hölderlin (1770-1843), een groot bewonderaar van de Griekse kunst en cultuur, en vooral het hellenistische schoonheidsideaal. Hölderlin roept in zijn gedichten idyllische beelden op van de natuur, de seizoenen en verbindt die met diepzinnige uitspraken die hij tot de mens richt. In het laatste door Connesson verklankte gedicht 'Nicht alle Tage' mengt zich ook weemoed: terugblikkend op een zorgeloze jeugd stelt de dichter vast, dat het leven niet altijd zo rooskleurig is. Hölderlin bracht vanwege zijn geestelijke verwardheid de laatste zesendertig jaren van zijn leven door in de legendarisch geworden 'Turm' in Tübingen aan de Neckar. Toch smeedde hij nog kunstig gebouwde klassieke verzen en timmerde aan zijn beeld van menselijke volmaaktheid. Hij signeerde zijn gedichten met het pseudoniem Scardanelli. Uit die periode stammen ook de door Connesson

gekozen teksten. Net als in de gedichten heerst in Connessons cantate een overwegend zonnige, soms dromerig-contemplatieve sfeer. Met veel verbeeldingskracht volgt de componist de fantasieën en woorden van de dichter.

Met veel verbeeldingskracht volgt de componist de fantasieën en woorden van de dichter.

De ideale wereld

De utopie van een ideale wereld koesterde ook Beethoven met wiens *Negende symfonie* Connesson een verband legt: 'Heiterkeit' volgt het idee van Beethovens *Negende* en bestaat uit drie opeenvolgende delen: Het eerste is een zonsopgang, een stralend crescendo, een viering van

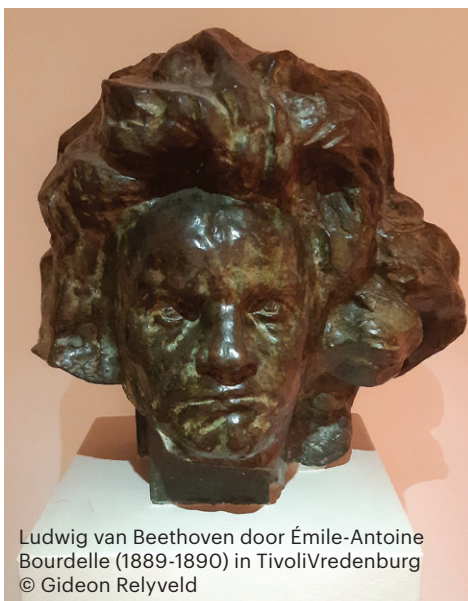
de lente ('Das junge Jahr, beginnt als wie mit Festen...') en leidt tot een Molto vivo. In dit tweede deel wordt de herinnering van een wandeling door de weilanden opgeroepen, met een gewaad dat in de wind waait. Het culmineert in een groot fortissimo en de cruciale vraag: "Wie der Geist mich lustig fragt / Worin Inneres besteht / Bis Auflösung diesem tagt." Het derde en laatste deel is berustend, gehuld in kosmisch schemerend licht en eindigt met een lange frase waarin het koor zich overgeeft aan herinneringen aan een gelukkige jeugd.' Aldus Connesson. De drie in elkaar overlopende delen komen over als episodisch van een samenhangend verhaal, gelardeerd met soms Debussy-achtige stemmingsbeelden. De figuraties in Connessons werk spreken tot de verbeelding; het is in tonen omgezette retorica, zoals we dat uit de vocale werken van Bach (maar ook reeds daarvoor) kennen. De cantate eindigt zoals ze begon: met zacht wiegende triolen.

Beethoven: Negende symfonie

Vanzelfsprekend was het niet dat Ludwig van Beethovens *Negende* de wereld zou veroveren. Vooral vanwege het vocale slotgedeelte, de verklanking van Friedrich Schillers (1759-1805) 'Ode an die Freude', waren de meningen over Beethovens magnum opus verdeeld. Niet alleen in zijn eigen tijd maar nog lang erna. Ook de componist zelf was zich ervan bewust dat hij met zijn gedurfde stap – de toevoeging van zangsolisten en koor – zou breken met de regels van de traditionele symfonie. Maar daarmee heeft Beethoven muziekgeschiedenis geschreven. Vooral Gustav Mahler heeft dit idee opgepakt.

En wat betreft het slotkoor waarin de vrijheid en de verbroedering van de mensheid wordt bezongen, dat heeft het zelfs tot Europees volkslied geschopt.

Ludwig van Beethoven door Émile-Antoine Bourdelle (1889-1890) in TivoliVredenburg
© Gideon Relyveld

Verbroedering

Beethovens *Negende symfonie opus 125 in d 'mit Schlusschor über Schillers Ode an die Freude'* ontstond in 1823, dezelfde tijd als zijn *Missa solemnis*. Twee werken die elkaar aanvullen. Aan de ene kant rouw, aan de andere – na innerlijke strijd – louter vreugde. Beethoven de misantroop en Beethoven de idealist, horen samen. De Weense première op 7 mei 1824 verliep spectaculair. Het applaus was zowel 'woedend' als 'enthousiast', aldus een recensent. De bijna dove Beethoven dirigeerde zelf mee, gezeten op een stoel naast de feitelijke dirigent, die de musici waarschuwde niet op Beethovens gebaren te letten. Een van de violisten in het orkest, Joseph Böhm herinnerde zich: 'Hij gooide afwisselend de armen omhoog, dan weer ging hij door de knieën. Hij sloeg met voeten en handen om zich heen alsof hij elk instrument zou willen spelen en het gehele koor zingen.' Naar verluidt hoorde de meester het applaus niet, want hij zat met zijn rug naar het publiek. Een bediende vroeg hem zich om te draaien, zodat hij de huldgingen van het publiek kon zien en in ontvangst nemen.

Beethoven wist dat het een revolutionair en niet door iedereen gewaardeerd idee was een symfonie met een slotkoor te laten eindigen. Des te opmerkelijker de duidelijkheid van zijn eerste handgeschreven partituur, vergeleken met zijn warrige, deels onleesbare daarvoor. Beethovens bewonderaar, de devote en gedienschtig secretaris Anton Schindler schreef: 'Onder al zijn partituren kan deze als schoolvoorbeeld van *Sauberkeit* en *Deutlichkeit* gelden, en ze blinkt uit door een zeer gering aantal correcties.' Men kan hieruit wellicht concluderen dat Beethoven tamelijk zeker was van zijn zaak. Alleen, aldus

Schindler verder, zou hij met de overgang naar het vocale gedeelte en het slotkoor op Schillers 'Ode an die Freude' geworsteld hebben. Hij loste dit op met een inleidend bariton solo/-recitatief: 'O Freunde, nicht diese Töne! lasst uns angenehmere anstimmen!'

De vier delen

De symfonie opent met een signaal: een dalend fanfare-achtig kwintmotief dat boven de geheimzinnige tremoli van de bassen uitstijgt. Meteen wordt de luisteraar wakker geschud en begrijpt dat dit het begin is van een groots verhaal. Dit waarschuwend kwintmotief keert in de daaropvolgende delen in verschillende gedaantes terug. De symfonie heeft vier delen. De dramatiek van het openingsdeel (Allegro ma non troppo, un poco maestoso) zet zich in het tweede deel (Molto vivace) voort. Toch klinken in het middengedeelte ook lyrische tonen, opent het gordijn zich en dringt even licht het donker binnen. Maar pas in het berustende Adagio molto e cantabile in Bes-groot lijken de schaduwen te verdwijnen, al duiden de gewaagde wisselingen

van toonsoort op innerlijke onrust. Het laatste deel (Presto) waarin Beethoven weer naar de hoofdtoonsoort d-klein terugkeert, begint turbulent. Dit slotdeel, dat uitmondt in het vreugdekoor, is eigenlijk een combinatie van meerdere episoden met constant wisselende stemmingen en tempoaanwijzingen. Wanneer de bariton zijn stem verheft 'O Freunde, nicht diese Töne!' komt de muziek ineens tot stilstand. Vanaf dan krijgt Schillers 'Ode an die Freude' gestalte, solisten en koor dragen afwisselend Schillers gedicht voor. Na 'Seid umschlungen Millionen' bereikt het werk in Prestissimo en met 'Freude schöner Götterfunken, Tochter aus Elysium' zijn ultieme apotheose. Beethoven heeft in zijn symfonie veel dieptepunten overwonnen, bijna alle toonsoorten doorlopen en eindigt – met een uitroepteken! – in stralend D-groot. Beethovens leerling Ferdinand Ries zei tegen zijn meester: 'Dit werk kent zijns gelijke niet, en had u verder niets geschreven, was u hiermee onsterfelijk geworden.'

Christiane Schima

**AVROTROS
VRIJDAG
CONCERT**

**DÉ KLASSIEKE START
VAN JE WEEKEND**

▶ www.avrotrosvrijdagconcert.nl

 AVROTROSVrijdagconcert
 @vrijdagconcert
 vrijdagconcert.avrotros
 AVROTROSVrijdagconcert

GEZONGEN TEKSTEN

Guillaume Connesson – Heiterkeit

tekst: Friedrich Hölderlin (1770-1843)

Heiterkeit

Der Frühling

Der Tag erwacht, und prächtig ist der
Himmel,
Entschwunden ist von Sternen das
Gewimmel,
Der Mensch empfindet sich, wie er
betrachtet,
Der Anbeginn des Jahrs wird hoch
geachtet.

Erhaben sind die Berge, wo die Ströme
glänzen,
Die Blütenbäume sind, als wie mit
Kränzen,
Das junge Jahr beginnt, als wie mit
Festen,
Die Menschen bilden mit Höchsten
sich und Besten.

Das fröhliche Leben

Wenn ich auf die Wiese komme,
Wenn ich auf dem Felde jetzt,
Bin ich noch der Zahme, Fromme,
Wie von Dornen unverletzt.
Mein Gewand in Winden wehet,
Wie der Geist mich lustig fragt,
Worin Inneres besteht,
Bis Auflösung diesem tagt.

Opgewektheid

De lente

De dag ontwaakt, en prachtig is de
hemel,
verdwenen zijn de sterren uit het
gewemel,
De mens ervaart zichzelf terwijl hij
toekijkt,
Het aanbreken van het jaar wordt hoog
gewaardeerd.

Verheven zijn de bergen, waar de
waterstromen schitteren,
de bloeiende bomen zijn als met
kransen,
het jonge jaar begint zoals met feesten,

de mensen vormen zich met het
hoogste en het beste.

Het vrolijke leven

Als ik in de weide kom,
als ik nu in het veld ben
ben ik nog steeds de tamme, vrome,
niet gewond door doornen.
Mijn gewaad waait in de wind,
als de geest me vrolijk vraagt,
waaruit het innerlijk bestaat,
tot de oplossing daagt.

Der Sommer

Die Tage gehn vorbei mit sanfter Lüfte
Rauschen,
Wenn mit der Wolke sie der Felder
Pracht vertauschen,

Des Tales Ende trifft der Berge
Dämmerungen,
Dort, wo des Stromes Wellen sich
hinabgeschlungen.

Der Wälder Schatten sieht umherge-
breitet,
Wo auch der Bach entfernt
hinuntergleitet,
Und sichtbar ist der Ferne Bild in
Stunden,
Wenn sich der Mensch zu diesem Sinn
gefunden.

Nicht alle Tage...

Nicht alle Tage nennet die schönsten
der,
Der sich zurücksehnt unter die Freuden,
wo
Ihn Freunde liebten, wo die Menschen
Über dem Jüngling mit Gunst
verweilten.

Zomer

De dagen gaan voorbij met het zachte
ruisen van de bries,
wanneer ze de pracht van de wolken
verruilen met die van de velden,

het einde van de vallei ontmoet de
schemering van de bergen,
daar waar de stromende golven naar
beneden slingeren.

De schaduwen van het bos zijn rondom
uitgespreid,
waar ook de beek in de verte omlaag
glijdt,
en het verre beeld uren lang te zien is,

als de mens zijn weg naar dit gevoel
heeft gevonden.

Niet alle dagen...

Niet alle dagen worden de mooiste
genoemd,
door hem die terugverlangt naar de
vreugde,
toen vrienden van hem hielden
en mensen zich goedgunstig
over de jongeling bogen.

Beethoven: Symfonie nr. 9, Finale 'Ode an die Freude'

naar Friedrich von Schiller

O Freunde, nicht diese Töne!
Sondern laßt uns angenehmere
anstimmen,
Und freudenvollere.

Freude, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium,
Wir betreten feuertrunken,
Himmlische, dein Heiligtum!
Deine Zauber binden wieder,
Was die Mode streng geteilt;
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flügel weilt.

Wem der große Wurf gelungen,
Eines Freundes Freund zu sein,
Mische seinen Jubel ein!
Ja, wer auch nur eine Seele
Sein nennt auf dem Erdenrund!
Und wer's nie gekonnt, der stehle
Weinend sich aus diesem Bund.

Folgen ihrer Rosenspur.
Küsse gab sie uns und Reben,
Einen Freund, geprüft im Tod;
Wollust ward dem Wurm gegeben,
Und der Cherub steht vor Gott!

Froh, wie seine Sonnen fliegen
Durch des Himmels prächt'gen Plan,
Laufet, Brüder, eure Bahn,
Freudig, wie ein Held zum Siegen.

Freude, schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium,

O vrienden, niet deze tonen!
Maar laten we aangename tonen
zingen,
en vrolijkere.

Vreugde, mooie godenvonk,
dochter uit Elysium,
we gaan dronken uw heiligdom binnen,
u hemelse!
Uw betovering bindt weer samen,
wat modes strikt gescheiden hebben;
alle mensen worden broeders,
daar waar uw zachte vleugel streelt.

Wie het gelukt is
om een vriend van een vriend te zijn,
laat hij mee jubelen!
Ja, wie ook maar een ziel de zijne noemt
op aarde!
En hij die het nooit kon, laat die deze
band maar huilend aan zich voorbij gaan.

Volg haar spoor van rozen.
Kussen gaf zij ons en wijnstokken,
een ware vriend tot in de dood;
levenslust werd zelfs de worm gegeven,
en de cherubijn staat voor God!

Blij, zoals zijn zonnen vliegen
door het glorieuze hemelplan,
loop jullie koers ook zo, broeders,
verheugd als een held naar de over-
winning.

Vreugde, mooie godenvonk,
dochter uit Elysium,

Wir betreten feuertrunken,
Himmlische, dein Heiligtum!
Deine Zauber binden wieder,
Was die Mode streng geteilt;
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flügel weilt.

Seid umschlungen Millionen.
Diesen Kuß der ganzen Welt!
Brüder! über'm Sternenzelt
Muß ein lieber Vater wohnen
Ihr stürzt nieder Millionen?
Ahnest du den Schöpfer, Welt?
Such' ihn über'm Sternenzelt!
Über Sternen muß er wohnen.

Freude schöner Götterfunken,
Tochter aus Elysium,
Wir betreten feuertrunken
Himmlische, dein Heiligtum!
Seid umschlungen Millionen!
Diesen Kuß der ganzen Welt!

Freude, Tochter aus Elysium!
Deine Zauber binden wieder,
Was die Mode streng geteilt.
Alle Menschen werden Brüder,
Wo dein sanfter Flügel weilt.

Seid umschlungen, Millionen!
Diesen Kuß der ganzen Welt!
Brüder! über'm Sternenzelt
Muß ein lieber Vater wohnen.
Seid umschlungen!
Diesen Kuss der ganzen Welt!
Freude schöner Götterfunken!
Tochter aus Elysium!
Freude, schöner Götterfunken! Götter-
funken!

we gaan dronken uw heiligdom binnen,
u hemelse!
Uw betovering bindt weer samen,
wat modes strikt gescheiden hebben;
alle mensen worden broeders,
daar waar uw zachte vleugel streelt.

Laat u omarmen, miljoenen.
Deze kus aan de hele wereld!
Broeders! boven de sterrenkoepel
moet een lieve vader wonen
valt u op de knieën, miljoenen?
Vermoedde je de Schepper, wereld?
Zoek hem boven de sterren!
Boven de sterren moet hij wonen.

Vreugde, mooie godenvonk,
dochter uit Elysium,
we gaan dronken uw heiligdom binnen,
u hemelse!
Laat u omarmen, miljoenen!
Deze kus aan de hele wereld!

Vreugde, dochter uit Elysium,
uw betovering bindt weer samen,
wat modes strikt gescheiden hebben;
alle mensen worden broeders,
daar waar uw zachte vleugel streelt.

Wees omarmd, miljoenen!
Deze kus van de hele wereld!
Broeders! boven de sterrenkoepel
moet een lieve vader wonen.
Laat u omarmen, miljoenen!
Deze kus aan de hele wereld!
Vreugde, mooie godenvonk!
Dochter uit Elysium!
Vreugde, mooie godenvonk!
Godenvonk!

De dirigentenwereld is van oudsher een mannenbolwerk, maar de vrouwen komen eraan! In de 3-delige documentaireserie *Vrouwen op de bok* volgen we drie vrouwelijke dirigenten en onderzoeken we wat het betekent om in de huidige tijd een 'maestra' te zijn. *Vrouwen op de bok* is vanaf november 2022 te zien op NPO 2 Extra & NPO Start.

Alle informatie is te vinden op
nporadio4.nl/vrouwenopdebok

**AVRO
TROS**

UITVOERENDEN

Krzysztof Urbański, dirigent

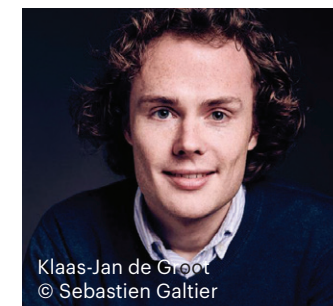
- de Poolse dirigent en componist Krzysztof Urbański (1982) studeerde aan de Fryderyk Chopin Muziekakademie in Warschau, onder meer bij Antoni Wit
- in 2007 won hij de eerste prijs van de dirigentenwedstrijd in Praag
- tussen 2007 en 2009 was hij assistent-dirigent bij het Filharmonisch Orkest van Warschau
- in september 2009 had Urbański zijn eerste optreden als gast-dirigent bij het Symfonieorkest van Trondheim, waarna hij daar als chef-dirigent benoemd werd, een post die hij bekleedde tot 2017
- in 2010 stond hij voor het eerst op de bok van het Indianapolis Symphony Orchestra, waarna hij werd terug gevraagd voor de zomerserie 'Music on the Prairie' en in 2011 werd benoemd als de zevende 'music director'; in die hoedanigheid bleef hij aan tot seizoen 2017-2018
- vanaf april 2013 was Krzysztof Urbański voor drie jaar eerste gastdirigent van het Symfonieorkest van Tokio, en vanaf 2015 eerste gastdirigent van het NDR Elbphilharmonie Orchester in Hamburg
- Urbański's agenda van deze herfst vermeldt concerten met het Konzerthausorchester Berlin, Orchestra della Svizzera italiana en het Sinfonieorchester Basel
- verder zijn er debuten met het Hong Kong Philharmonic Orchestra, Staatskapelle Berlin en twee projecten met de Münchner Philharmoniker
- Krzysztof Urbański maakte zijn debuut in het Vrijdagconcert op 31 maart 2017 toen hij het Radio Filharmonisch Orkest dirigeerde in een programma met muziek van Smetana, Chopin en Lutoslawski

Krzysztof Urbański

Klaas-Jan de Groot, koordirigent

- Klaas-Jan de Groot was vanaf seizoen 2016/2017 tot en met 2021/2022 assistent-koordirigent van het Koor van De Nationale Opera
- daarnaast werkte hij bij Opera Zuid als repetitor (*La bohème*), en assistent-dirigent (*Il barbiere di Siviglia*, *Un ballo in maschera*, *A Quiet Place* en *Fantasio*)
- en hij was in de zomer van 2018 assistent-koordirigent bij de Bayreuther Festspiele
- met ingang van het huidige seizoen 2022-2023 is hij artistiek leider van het koor van het Aalto-Musiktheater in Essen

Klaas-Jan de Groot
 © Sebastien Galtier

Simona Šaturová , sopraan

- Simona Šaturová studeerde zang aan het conservatorium van haar geboortestad Bratislava (Slowakije) en volgde diverse masterclasses bij o.m. de Roemeense sopraan Ileana Cotrubas
- ze gaf gastoptredens in New York, Dallas, Pittsburgh, Oslo, Toronto, Istanbul, op de Salzburger Festspiele, het Tanglewood Festival, het Oregon Bach Festival, in Japan, Israël, Venezuela, op het Festival Internazionale di Musica e Arte Sacra Roma, de Lucerne Festspiele, de Wiener Frühling Festspiele, en de muziekfestivals van Schleswig-Holstein en Rheingau
- dirigenten met wie Simona Šaturová regelmatig samenwerkt zijn Christoph Eschenbach, Charles Dutoit, Herbert Blomstedt, Iván Fischer, Krzysztof Penderecki, Sir Neville Marriner, Sylvain Cambreling, Jiří Bělohlávek, Manfred Honeck, Tomáš Netopil, Kent Nagano, Philippe Herreweghe en Helmuth Rilling
- na Simona Šaturová's succes als Konstanze (*Die Entführung aus dem Serail*) bij het Aalto-Theater in Essen en de Semperoper Dresden ontstond een nauwe band met beide huizen
- naast talrijke optredens in het Nationaal Theater in Praag stond ze ook op de podia van het Teatro Colón Buenos Aires, de Opera van Frankfurt, het Theater an der Wien, het Théâtre du Châtelet Parijs, de Opéra de Monte Carlo en de Megaron in Athene
- haar repertoire omvat de rollen van Lucia (*Lucia di Lammermoor*), Adina (*L'elisir d'amore*), Donna Anna (*Don Giovanni*), Elettra (*Idomeneo*), Giulietta (*I Capuleti e i Montecchi*), Celia (*Lucio Silla*) en Rosalinde (*Die Fledermaus*)

Simona Šaturová © Tomas Houda

Esther Kuiper, mezzosopraan

- de Nederlandse mezzosopraan Esther Kuiper studeerde aan het Conservatorium van Amsterdam, behaalde haar jazzmaster diploma en legde zich gecoacht door Marion van den Akker toe op klassiek repertoire
- ze was lid van de internationale werkplaats Silbersee, waar ze zich kon specialiseren in hedendaagse muziek
- ze werd finalist en laureaat van het Nicola Martinucci Concours (2019), het Internationaal Vocalisten Concours 's Hertogenbosch (2014), laureaat van de Dutch Classical Talent Award 2017,

Esther Kuiper © Sarah Wijzenbeek

Eerste Prijswinnaar op het Concours Kasteel Doorwerth 2013, Klaas Dijkstra Award winnaar op het Peter de Grote Festival 2012 in Groningen, en de Publieksprijswinnaar op het Presentatieconcert 2011 van de Stichting Nederlandse Vocalisten Presentatie

- Esther Kuiper zingt opera, oratorium en liedrepertoire uit verschillende periodes en stijlen
- ze zong onder meer als Waltraute in Wagners *Die Walküre* onder Jaap van Zweden (Zaterdagmatinee november 2019), Pastorkyňa/Barena in Janáček's *Jenůfa* (NTR Zaterdagmatinee 2021), *Das Lied von der Erde* met Nieuwe Philharmonie Utrecht (2021), Mrs. Segstrom in Sondheim's *A Little Night Music* bij De Nederlandse Reisopera (2019), Dritte Dame in Mozarts *Die Zauberflöte* bij de Munt in Brussel (2018), en ze zong in Verdi's Requiem met NedPhO (2018)
- op 24 december 2021 was Esther Kuiper te gast in het Vrijdagconcert en zong ze samen met het Radio Filharmonisch Orkest en het Groot Omroepkoor onder leiding van Markus Stenz in Haydn's *Schöpfungsmesse*

Maximilian Schmitt, tenor

- de Duitse tenor Maximilian Schmitt ontdekte zijn liefde voor zang toen hij als kind zong bij de Regensburger Domspatzen
- hij volgde zijn opleiding aan de Universität der Künste Berlin
- verdere ervaring deed hij op in de opleidingsklas van de Bayerische Staatsoper, waar hij zijn debuut maakte als Tamino in Mozarts *Die Zauberflöte*
- van 2008 tot 2012 maakte hij deel uit van het gezelschap van het Nationaltheater Mannheim
- buiten het operapodium treedt Maximilian Schmitt veel op als zanger van liederen en oratoria, waaronder ook in Nederland
- in oktober 2012 debuteerde hij in de Kleine Zaal van het Concertgebouw met Schuberts *Die schöne Müllerin*, in december van datzelfde jaar trad hij bij De Nederlandse Opera op als Tamino in Mozarts *Die Zauberflöte* onder leiding van Marc Albrecht
- in 2014 zong hij bij het Concertgebouworkest de evangelistenrol in Bachs *Matthäus-Passion* onder leiding van Philippe Herreweghe
- in 2019 zong Maximilian Schmitt voor het eerst als Max in Webers *Der Freischütz* in het Aalto Theater in Essen, in 2022 gevolgd door zijn debuut als Erik in *Der fliegende Holländer* in de Opera van Graz
- de agenda van dit seizoen vermeldt een terugkeer naar het Teatro del Maggio Musicale Fiorentino voor de rol van David in Wagners *Meistersinger* en een optreden als Erik in Wagners *Der fliegende Holländer* bij de Opera van Keulen en het Théâtre des Champs-Élysées in Parijs onder leiding van François Xavier Roth

Maximilian Schmitt © Christian Kargl

Markus Marquardt, bas-bariton

- Markus Marquardt studeerde aan de Musik-hochschule in zijn geboortestad Düsseldorf
- de Duitse bas-bariton heeft zich de afgelopen jaren gevestigd als een veelgevraagd vertolker van het Italiaanse repertoire en het Duitse repertoire voor heldentenor
- tot zijn meest recente optredens behoren zijn debuut als Amfortas (*Parsifal*) bij de Opéra national de Paris onder leiding van Simone Young, de titelrol in *Der fliegende Holländer* bij de Nationale Opera Sofia en de Volksoper Wien, als Wotan (*Die Walküre*) bij Stadttheater Klagenfurt en in concert met het London Philharmonic Orchestra onder Vladimir Jurowski en in Orffs Carmina Burana met het Deens Nationaal Symfonieorkest onder Fabio Luisi
- als ensemblelid van de Semperoper Dresden speelde hij onder meer de hoofdrol van Abram in de wereldpremière van *Die andere Frau* van Torsten Rasch, zong hij als Wotan (*Das Rheingold*) en Wanderer (*Siegfried*), Nekrotzar (*Le Grand Macabre*), Dr. Schön (*Lulu*), als Jochanaan (*Salome*), Figaro (*Le nozze di Figaro*), Leporello (*Don Giovanni*), Giorgio Germont (*La traviata*), en de titelrollen in *Cardillac*, *Macbeth*, *Rigoletto* en *Mathis der Maler*
- dit seizoen vermeldt een terugkeer naar het Stadttheater Klagenfurt als Wanderer in een nieuwe productie van *Siegfried*, naar de Volksoper Wien voor geënceneerde uitvoeringen van Brahms' *Ein deutsches Requiem* en naar de Semperoper voor zijn roldebuut als Alberich in *Das Rheingold*, *Siegfried* en *Götterdämmerung* onder leiding van Christian Thielemann

Markus Marquardt

Radio Filharmonisch Orkest

- het Radio Filharmonisch Orkest (RFO) is opgericht in 1945 en is een onmisbare schakel in het Nederlandse muziekleven
- het speelt naast het grote symfonische repertoire meer dan elk ander Nederlands symfonieorkest muziek van dit moment
- het RFO speelt geregeld premières van opdrachtwerken in de omroepseries AVROTROS Vrijdag concert en NTR ZaterdagMatinee
- het orkest bereikt jong publiek in vernieuwende concertformats als Pieces of Tomorrow en Out of the Blue
- vrijwel alle concerten worden rechtstreeks uitgezonden op NPO Radio 4
- het RFO wordt sinds 1 september 2019 geleid door de Amerikaanse chef-dirigent Karina Canellakis, de eerste vrouwelijke chef-dirigent van een Nederlands symfonieorkest

► www.radiofilharmonischorkest.nl

Wordt u ook vriend van het Radio Filharmonisch Orkest?

► www.radiofilharmonischorkest.nl/vrienden-van-het-rfo

Groot Omroepkoor

- met ruim zestig vocalisten is het Groot Omroepkoor (GOK) het enige professioneel opererende koor van deze omvang in Nederland
- sinds de oprichting in 1945 is het GOK niet weg te denken factor in koor-symfonische repertoire in ons land
- het GOK zingt koorpartijen in opera's, oratoria en cantates in de concertseries van de Nederlandse Publieke Omroep, het AVROTROS Vrijdagconcert, de NTR ZaterdagMatinee en Het Zondagochtend Concert
- het GOK brengt a capella-concerten in TivoliVredenburg en Jacobikerkerk in Utrecht en in Amsterdams Concertgebouw
- het koor zingt geregeld hedendaags werk, vaak opdrachtwerken van Nederlandse componisten, o.m. Wagemans, Wagenaar, Visman, Manneke, Momotenko-Levitsky, Kortekaas, Roukens, Vleggaar en Zuidam
- het GOK zingt premières van hedendaagse buitenlandse componisten, als Rehnqvist, MacMillan, Whitacre, Adams, Dean, Kancheli, Goebaidoelina en Glanert
- sinds september 2020 is de Brit Benjamin Goodson chef-dirigent van het Groot Omroepkoor

► www.grootomroepkoor.nl

Wordt u ook vriend van het Groot Omroepkoor?

► www.vriendengrootomroepkoor.nl

Radio Filharmonisch Orkest en Groot Omroepkoor in TivoliVredenburg © Jurjen Stekelenburg

VOLGENDE CONCERTEN

vrijdag 25 november 2022, 20.15 uur
TivoliVredenburg, Utrecht

Oorlog en vrede van Benoit

Antwerp Symphony Orchestra

o.l.v. Jac van Steen

Groot Omroepkoor

o.l.v. Klaas Stok

Laurens Collegium

o.l.v. Wiecher Mandemaker

Octopus

o.l.v. Bart van Reyn

October Kinderkoor Waelrant

o.l.v. Marleen de Boo

Deirdre Angenent sopraan

Cecile van de Sant mezzosopraan -
Moeder

Frank van Aken tenor - Eerste gewonde

Bastiaan Everink bariton - De mensch,
Geweld

Charles Dekeyser bas - Geest der
duisternis

Lars Terray bariton - Tweede gewonde

Ivan Thirion bariton - Spotgeest

Peter Benoit De oorlog

vrijdag 2 december 2022, 20.15 uur
TivoliVredenburg, Utrecht

Canellakis & Soltani

Radio Filharmonisch Orkest

Karina Canellakis dirigent

Kian Soltani cello

Moore Splintered Rivers: portrait of a
beloved orchestra (wereldpremière,
opdrachtwerk AVROTROS Vrijdagconcert)

Schumann Celloconcert

Bartók Concert voor orkest

Terugluisteren

Wilt u nagenieten van het AVROTROS
Vrijdagconcert of bent u benieuwd naar
de interviews met de dirigent, de
componist of een solist? Luister dan terug
(onder Uitzending Gemist) op
▶ nporadio4.nl/avrotrosvrijdagconcert

Of luister en kijk naar de vele klassieke
muziekconcerten die AVROTROS heeft
geregistreerd op YouTube via
▶ www.youtube.com/avrotrosklassiek